

Nr 191

Av herr **Jacobsson, Gösta, m. fl.**, *angående ömsesidiga investeringskyddsavtal med utvecklingsländerna.*

(Lika lydande med motion nr 225 i Andra kammaren)

Starka röster har på senare tid höjts för ökade svenska insatser i biståndsverksamheten för ekonomiskt underutvecklade länder. Det svenska biståndet till dylika länder är f. n. till skillnad från flertalet andra industriländers insatser på området i hög grad multilateralt inriktat. Angeläget är att verksamheten i fortsättningen får en ökad inriktning på bilaterala biståndsformer och då framför allt gives i form av privata investeringar. Den senare verksamhetsformen bör av statsmakterna på allt sätt främjas. Att märka är emellertid att det svenska näringslivets investeringar i utvecklingsländerna icke ökat utan det senaste året snarare visat en tendens att minska.

För den svenska hjälpen till u-ländernas ekonomiska och sociala framåtskridande är det av utomordentlig vikt att svenskt näringsliv genom direkta investeringar i fabriksanläggningar m. m., entreprenadverksamhet, licensavtal etc. i växande omfattning överför kapital, företagsamhet, tekniskt kunnande etc. till u-länderna. En förutsättning härför är emellertid att denna överföring underlättas och säkerställs.

En fråga som därvid påkallar särskilt intresse är frågan om statliga åtgärder i syfte att minska de särskilda risker, som är förknippade med transaktioner med u-länderna. Enskilda investeringar i u-länderna sker i regel under kommersiella betingelser och förutsätter därför en affärsmässig förräntning och amortering av nedlagt kapital. Därest trygghet kunde skapas för det investerade företaget mot politiska och andra risker av olika slag i u-länderna skulle detta innebära att kravet på förräntning i motsvarande grad skulle sänkas och därigenom bidra till att öka omfattningen av lönsamma investeringar i u-länderna. De risker, som det investerade företaget bör bli befriat från, är framför allt risken för nationalisering, expropriation och konfiskering av egendom, risken för förluster på grund av krig, revolution och andra oroligheter samt risken att inte kunna transferera till hemlandet avkastning och investerat kapital.

Frågan om att bereda trygghet för utlandsinvesteringar har i Sverige liksom i andra industriländer sedan flera år tillbaka tilldragit sig speciell uppmärksamhet. I en för Beredningens för internationella biståndsfrågor räkning utarbetad promemoria om "Skydd för utlandsinvesteringar" — som finns intagen i SOU 1962: 12 — redogöres bland annat för de strävan-

den som pågår såväl på det internationella planet som inom enskilda länder för att genom någon form av skyddsåtgärder öka det enskilda kapitalets villighet att söka sig till u-länderna. I promemorian erinras även om de diskussioner i frågan som ägt rum här i landet samt konstateras att några egentliga insatser från svenska statens sida inte förekommit, när det gäller skydd för svensk investeringsverksamhet i u-länderna.

Skydd för enskilda investeringar i utlandet kan genom statliga åtgärder beredas investeraren i två olika huvudformer, nämligen endera genom införande av ett garanti- eller försäkringssystem, varigenom investerarens egendom så att säga försäkras mot ifrågavarande risker, eller genom att investeringsskyddet garanteras i avtal med investeringslandet.

Vissa länder, bland annat Amerikas förenta stater, Västtyskland och Japan, har sålunda i sin nationella lagstiftning infört ett investeringsgarantisystem. I Förenta staterna är systemet i regel kombinerat med bilaterala avtal om investeringsskydd, vilket medfört att omfattningen av försäkringsskyddet varierar beroende på de olika avtalens innehåll. Även i Västtyskland är garantisystemet i princip kombinerat med investeringsskyddsavtal. De västtyska avtalen är emellertid till skillnad mot de amerikanska formellt fristående avtal. Västtyskland har hittills ingått ett tiotal investeringsskyddsavtal med u-länder. Förhandlingar om avtal med ett flertal u-länder pågår. Avtalen är baserade på ömsesidighetsprincipen, varför Västtyskland således ikläder sig samma förpliktelser som motparten. Avtalen innehåller en mest-gynnad-nations-klausul och gäller i regel för en tid av tio år men innehåller samtliga en klausul om avtalsförlängning. Västtyskland övertager enligt avtalen de fordringar på vederbörande u-land, som vid skadefall blivit nödlidande. Denna föreskrift bör i praktiken i och för sig vara ett verksamt medel mot förhastade åtgärder mot det främmande kapitalet vid inträffade betalningssvårigheter i u-landet. Avtalen innehåller vidare utförliga bestämmelser om behandlingen av utländska investeringar av olika slag. De föreskriver full ersättning vid fall av nationalisering, konfiskation etc. och reglerar transfereringen av såväl kapital som avkastning, av utdelning vid likvidation, liksom av ev. skadeersättning. De avtalsslutande parterna förbinder sig att vid tvister acceptera en oavhängig internationell domstols avgörande. U-länderna önskar i regel begränsa kapitalskyddet till sådana investeringar, som uttryckligen godkänts i de i u-länderna särskilt stiftade nationella kapitalskyddslagarna. Västtyskland har emellertid i de ingångna avtalen sökt att utsträcka skyddet till att omfatta alla investeringar eller att i varje fall i avtalen exakt ange alla eventuella begränsningar av investeringsskyddet. Slutligen kan nämnas att i avtalen i allmänhet även intagits föreskrifter jämväl om de växelkurser som skall tillämpas. Dessa bestämmelser överensstämmer i allmänhet med dem som återfinnes i avtalen beträffande Internationella valutafonden.

Förutom Förenta staterna och Västtyskland, som med vissa u-länder ingått särskilda bilaterala investeringsskyddsavtal utan kombination med investeringsgarantisystem, har vissa andra länder — såsom t. ex. Storbritannien och Schweiz — ingått speciella överenskommelser med u-länder om ömsesidigt skydd för investeringar m. m. I vissa utav Schweiz under de senaste åren ingångna bilaterala handelsavtal och avtal om tekniskt och kommersiellt samarbete etc. har intagits mest-gynnad-nations-klausul, föreskrifter om transferering och om behandlingen av investeringar etc. Dylika bestämmelser har sålunda ingått i sådana av Schweiz slutna avtal med Elfenbenskusten, Guinea, Niger, Senegal, Tunisien och Kongo-Brazzaville. Förhandlingar om liknande avtal har inletts med Dahomey, Kamerun, Liberia, Mali, Pakistan och Togo.

Som jämförelse kan i detta sammanhang nämnas att en mellan Sverige och Irak så sent som den 30 juni 1962 undertecknad överenskommelse rörande ekonomiskt och tekniskt samarbete saknar motsvarande skyddsbestämmelser.

På det internationella planet har sedan länge överläggningar ägt rum inom olika organisationer och sammanslutningar för att söka få till stånd ett multilateralt garantisystem. Sålunda har bland annat världsbankens sekretariat på uppdrag av Development Assistance Committee (DAC) inom OECD utarbetat en rapport över möjligheterna att genomföra ett multilateralt investeringsförsäkringssystem. Till grund för rapporten ligger närmast de nationella system, som finns på området, samt det omfattande arbete, som Internationella handelskammaren sedan lång tid tillbaka nedlagt på hithörande frågor.

Världsbanken beslöt hösten 1962 att utarbeta ett förslag till avtal rörande ett till banken knutet internationellt förliknings- och skiljedomsinstitut, som avses skola lösa tvister mellan regeringarna och enskilda investerare.

Inom OECD har vidare nyligen framlagts en text till en konvention om skydd för utländsk egendom. Förslaget innehåller föreskrifter om rättvis och skälig behandling av utländsk egendom, om fri transferering av avkastning och kapital, om skälig ersättning vid nationalisering av egendom, om hänskjutande av eventuella tvister till internationell domstol etc. I konventionsutkastet stadgas även bl. a. att nationalisering av utländsk egendom endast får ske med beaktande av lagliga former och därest en sådan åtgärd ligger i det allmännas intresse.

International Law Commission, som för Förenta Nationernas räkning utreder möjligheterna till kodifiering av viss del av folkrätten, har utarbetat en översikt över folkrättsliga regler rörande bl. a. statens skyldigheter på grund av företagna expropriationsåtgärder. Inom kommissionen har i olika rapporter framlagts förslag till lagstiftning angående bl. a. staters internationella ansvar för skador och förluster, som på grund av statlig

åtgärd eller underlåtenhet drabbar utlänningar och utländsk egendom inom vederbörande stat.

Det svenska näringslivet har vid olika tillfällen påpekat den brist på politisk stabilitet, som ofta råder i u-länderna och som inger osäkerhet om den investerade egendomens framtida öde. Näringslivsorganisationerna har i flera framställningar till myndigheterna hemställt om statliga åtgärder till skydd för enskilda svenska investeringar i u-länderna. Dessa framställningar har icke lett till något annat resultat än att frågan för närvarande utredes inom Beredningen för internationella biståndsfrågor.

Regeringen synes närmast önska att frågan om investeringsskyddet löses genom en multilateral reglering hellre än genom direkta svenska insatser av unilateral eller bilateral natur. Sverige bör, som hittills skett, stödja och aktivt delta i den internationella samverkan som äger rum på ifrågasvarande område. Även om det internationella arbetet att söka få till stånd någon form av multilateralt investeringsskydd under det gångna året gått framåt, måste emellertid hållas för säkert att en lång tid kommer att förflyta innan något multilateralt arrangemang hunnit komma till stånd. Vad beträffar den nyligen offentliggjorda texten till en OECD-konvention om investeringsskydd kan nämnas att konventionen endast avser att skydda investerarens intressen och inte tillvaratar de kapitalimporterande ländernas intressen. Det kan därför starkt ifrågasättas om man kan räkna med att något större antal u-länder kommer att ansluta sig till en så formulerad konventionstext.

Med hänsyn till bl. a. dessa förhållanden bör icke avvaktas resultatet av det internationella samarbetet utan redan nu företagas åtgärder av såväl unilateral som bilateral karaktär. Sålunda bör snarast införas ett nationellt investeringssgarantisystem. Men därjämte bör för erhållande av den trygghet, som folkrättens allmänna regler skänker, ingås bilaterala investeringsskyddsavtal med u-länder enligt t. ex. västtysk modell eller i framtida avtal rörande handel, ekonomiskt och tekniskt samarbete etc. med u-länder intas särskilda klausuler om skydd för investeringar på sätt skett i avtal ingångna mellan Schweiz och vissa u-länder. Genom dylika överenskommelser är de avtalsslutande staterna folkrättsligt bundna att iakttaga det utlovade skyddet.

Om trygghet för investeringar mot politiska och andra risker i u-länderna tillskapas bör det vara möjligt att i större utsträckning intressera de svenska företagen för verksamhet i dessa länder. För svenskt näringsliv är det även av utomordentligt intresse att få sådant stöd från statens sida, att konkurrensen med sådana industriländer, som vidtagit unilaterala eller bilaterala åtgärder för investeringsskydd i förhållande till u-länder, kan ske under likartade förutsättningar. Det är av vikt att frågan får en snabb lösning. Utan avvaktan på den pågående utredningen av den försäkrings-

mässiga sidan av saken synes det böra prövas att förhandlingsvägen åstadkomma folkrättsligt skydd för de svenska investeringarna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att Kungl. Maj:t ville vid handelsförhandlingar med utvecklingsländer eller eljest i samband med lämnande av kommersiellt eller tekniskt bistånd söka få till stånd ömsesidiga investeringsskyddsavtal med dessa länder, innefattande bl. a. bestämmelser om full ersättning vid fall av nationalisering samt om transferering, valutakurssäkring och internationell skiljedom.

Stockholm den 24 januari 1963

Gösta Jacobsson

Jonas Nordenson

Erik Hagberg
